

MŰVÉSZI REFORM.

Ha valahol, úgy Magyarországon, a hol az évszázados tespedés nyomában megindult hirtelen föllendülésben az anyagi szempont kerekedett felül, örvendetes minden jelenség, a mely a nemesebb ideálok felé tereli az ezekről anyagi erőgyűjtése közben sok tekintetben megfélekezett nemzet figyelmét. Kétszeres örömmel kell üdvözlőnünk minden mozgalmat, a mely kulturánk összes tényezői között az eddig leginkább elhanyagolt művészeti ügyeket karolja föl; még akkor is, ha az téves eszközökkel igyekszik célját elérni, de magában véve alkalmas arra, hogy a közérdeklődést művészetünk iránt, a melylyel ez eddigelé vajmi kevésbé dicsekedhetett, fölébressze, vagy a hol már megvan, társadalmunk műveltebb köreiben, fokozza. Hogy a török dűlást, a nemzeti harcok leveretése nyomában keletkezett nemzetietlen kor lidércnyomását kihevertük, a képzőművészet ügyéről még sokáig nem esett szó. Csak e század elején indul meg érdekében, gyakran naiv eszközökkel, az agitáció, mely hathatósabbá azonban csak a kiegyezés nyomán keletkezett újabb nemzeti föllendüléssel válik. A képzőművészeti és az iparművészeti társulat vállivetett munkássága is elégtelennek bizonyult művészetünk további fejlődése folyamán s megjelent egy

névtelen röpirat, a mely képzőművészetünk válságát megdöbbenő színekkel esetelvén, kivívta, hogy az állam sem tekintette többé mostoha-gyermekének kulturánk ez ágát. Képzőművészetünknek ez azonban csak továbbra is extenzív módon való fejlődését vont maga után; a komoly kritika, mely ennek okait föltárva, veszélyeit megjósolta, mely közönségünk művészi nevelését sürgette, sajtónk szétaprozódása miatt szűk körre lévén csak hatással, nem érvényesülhetett. A művészek érdekösszeütkezésére nyomában keletkezett művészháboru vetette csak fölszínre e kérdéseket s most, hogy megoldásukkal immár illetékes köreink is foglalkoznak, ennek módját vitatva lép föl a művészi reformról írott tizenkét ívnyi terjedelmű könyvével Hock János, a kinek ragyogó ékesszólással, fanatikus hévig csapongó lelkesedéssel teljes fejtegetéseit a napi sajtó túlnyomó része vezércikkekben méltatta, anélkül azonban, hogy e magával ragadó lelkesedés hatása alatt az elébe terjesztett művészi reform kritikájára csak nagyjában is vállalkozni szükségesnek tartotta volna.

Abból a szoros viszonyból kifolyólag, mely a képzőművészet és iparművészet között fönnáll, az egyiknek a sorsát a

Helbing Ferenc rajza.

másiktól tevén függővé; e benső kapcsolatból kifolyólag következik, hogy, jóllehet e lapok célja iparművészetünk érdekeinek a megvédése, a képzőművészetünk terén nyilvánuló jelenségek, események elől se zárkozunk el. Ilyen korántsem kicsinylendő esemény művészi életünkben Hock János könyve, mely a retorikai hévvel írott szó szuggesztív erejével első sorban művészi oktatásunknak ügyével foglalkozik, lángoló szubjektivitással rontván neki ennek ügyét szolgáló eddigi intézményeinknek, ezek vezetőinek, ragyogó fantáziával építvén föl az ezek helyére szánt művészeti intézményeit. Adatait, a melyeket a reformját támogató

apparátushoz alig egy év alatt könyvekből, egyes művészek információiból, s részben személyes megfigyeléseiből merített, mesteri módon csoportosította s ha könyvének a minden kritikai tevékenységnek alapföltétele: a tárgyilagosság igen gyöngye oldala is, ha a műtörténelem tanulságain megédzett biztos ítéletnek szintén kevés nyomát tünteti föl: változatos tartalma elég anyagot nyújt a megvitatáshoz, midőn művészeti intézményeink újjáalakításáról, kibővítéséről van szó. Csak sajnálnunk lehet, hogy a

kiméretlen személyes élű támadások, a melyekkel a szerző művét sok esetben pusztán önérzetükben vagy hiúságukban sértett emberek elfogult információja alapján teleszóttá, eleve is kizárják, hogy e megvitatásban részt vegyenek olyan tényezők, a kiknek művészeti ügyeink vezetése közben szerzett évtizedes tapasztalatai bírnak akkora becsűvel, mint az ő friss impressziói.

Hock János könyvét képzőművészetünk beteges jelenségeinek a diagnózisával kezdi, a melyek okát egyrészt közéletünk sivárságában keresi, másrészt művészeti oktatásunk rendszerében, a melynek hibáiért vezetőire hárítja a felelősséget, holott azok

magában az akadémikus irányu tanításban gyökereznek; hogy ez az előtte általános műhelyoktatásnak messze mögötte áll, az már kezdettől fogva ismeretes volt, már a Caracciak idejében is, a kik megalapították. A korszellem szülte, a mely a renaissance nagy mestereinek a dicsőségétől elkápráztatva, nem tartotta illőnek, hogy az addig mesteremberszámba menő festők, a műhelyek szürke világában töltsék ifjúságukat, hanem az egyetemeken mintájára szervezett s az ezekéhez hasonló tekintélynek örvendő

iskolákat követelt részükre. Míg azelőtt csak mesterembereket neveltek, s ezekből váltak ki önerejükben a művészet Isten kegyelméből való nagy alakjai, az akadémiákban kiképzett tudós mesteremberek elvégezvén tanulásukat, éppen tudományuknál fogva formáltak ahhoz just, hogy kiváltságos helyet foglaljanak el a társadalomban, s mivel ezt, az akadémiát elvégezvén, el is érték, volt oly szívós e rendszer élete, melyhez maguk a művészek ragaszkodtak leginkább és a mely ellen a közhangulat csak legújabbban, a régiek alkotásainak a tanulmányozásán okult kor szellemének a hatása alatt fordult. Szó sincs róla, az akadémiákból is kerültek ki lánglelkű mesterek, a rendszer nyüge soha sem tudta megtörni az igazi művészi egyéniség érvényesülését, legfeljebb késleltetni; de mivel újabbban a művészi élet tekintetében előrehaladottabb nemzetek csak azt vették igazi művészsámba, a kinek alkotásain a teremtő erő szikrája is fölillant, a tucatehetségek látván, mint vesztik el apránként a talajt, az akadémiákat okolták azzal, hogy e szikrát bennük kiölik. S mindenfelé megindult a harc a művész-akadémiák ellen, a melynek lármája hozzánk is elhatolt s ez volt az oka, hogy művészeti oktatásunk rendszere csonka maradt. Külföldön, a hol művészeti akadémiák voltak, a támadások ezek főnállását nem alterálták s azért továbbra is betöltötték a művész-tehnika elsajátítására alkalmat adó hivatásukat. A mi külföldön bolyongó művésznövendékeink, megtevéstve az akadémiák ellen fölzuduló lármától, az új környezet kisértései miatt a komoly munkától is elvonatva, *nem tanultak eleget s ebben gyökerezik művészetünk minden betegsége*. A művészi tudás ijesztő hiánya az, ami műtárlataink képekkel teleaggatott falairól lerí; erről Hock János egy szóval sem emlékezik meg, pedig első sorban ez az oka annak, amit ő a rendszernek tulajdonít, hogy az utolsó évek művészi termése oly sivár, semmi változatosságot, semmi haladást nem tüntet föl. Az anyag nehézségeivel való birkózás emészti föl a tárlatainkon domináló fiatalabb művész-

nemzedékünk túlnyomó részének a java erejét, azért nyilatkozik meg vásznain a bátortalanság, ujulnak meg minduntalan a legelcsépeltebb motivumok, nincs élet, *mouvement*, alakjaiban. A míg a műkritika minden erejét a tehnikai fogatkozások rekapitulálása meríti ki, időnek előtte való és elhamarkodott dolog magasabb lendületet keresni s a mesteriskolát kárhóztatni azért, hogy festészetünk nem tüntet föl határozott és önálló irányt. Ez iskolánk, a melyből köztudomásulag nem egy jeles festőnk került már ki, azért létesült, hogy külföldről alapos művészi tudással visszatért fiatal művészeinknek alkalmat adjon anyagi gondoktól ment művészi gyakorlatra, s nem hogy zseniket tenyésszen, a mire a Hock János tervezte művész-iskola sem lesz képes, a ki az *écôle libre* rendszerét kritikai analízisből kiinduló segédintézményekkel súlyosbitja, miből kevés eltéréssel ismét csak Caracci-féle akadémia kerekednék. Az *écôle libre* lényegében véve semmi egyéb, mint a régi műhelyoktatás modern tömegformában; alapos művészi tudást elsajátító festőket és szobrászokat nevel, ennek köszönheti népszerűségét s nem mintha művészeti irányok melegágya lenne. Ilyeneket célul kitzünni nem a művésziskolák föladata. Hock János a verismust tüzi ki iskolája programjával, pedig könnyen megeshetik, hogy mire ez fölépül, a kor szelleme rég más irányt szabott a képzőművészetnek, a melyet induktív kritikai módszerrel kezelni kész veszedelem. A mult század művészete tudós elméletekből meritvén ihletét, ennek köszönhetette sivárságát; a mi műkritikánkban dúló zavar egymásnak ellentmondó véleményeinek a kavardása is onnan ered, hogy nem azt keresi első sorban, a mi minden művészi tevékenységnek a lényege: a zavartalanul, művészi formában megnyilatkozó szellemi tartalmat, hanem a művészi divatoknak szegődik szószólójául, a melyek soha sem váltakoztak oly szaporán, mint éppen manapság, a társadalom átalakulása, az eszmék izzó forrongása korában.

Forrongó, még nem tisztult eszmék hosszú láncolata túlnyomó részben Hock

János könyve is s éppen ezért francia minták után fölépített rendszere, kellő megrostálás nélkül, nem alkalmas arra, hogy maradandó művészeti intézmények alapjául szolgáljon. A francia minták szolgai utánzása, bármily kipróbáltaknak is bizonyultak ezek, a mi viszonyainknak nem felel meg teljesen, mert nincsenek meg nálunk a föltételek, a melyek hatása alatt az ottani intézmények kifejeződtek; nincs meg az a művészi lelkiülettel áthatott, évszázados hagyományokból táplálkozva azzá finomult közönségünk, a melylyel Franciaország dicsekedhetik. Ha ott kizárólag a művészek ítélkeznek a Salon juryjében, vezetik a művészet ügyeit, abból még nem következik, hogy nálunk is ugy legyen. Nincs műértő közönségünk, a mely az ellenőrzés szerepét viselhetné, izlésével, közérzésével művészetünkre hatással lehetne. S a mig ez nincs, rendszerint a maga megszokott modora lévén minden aktív művész szemében az egyedül üdvözítő, a klikkek nyomában, a melyeket ostoroz, (a melyek különben Firenzében a Mediciek korában

is meg voltak a gyöngye izlésű Cosimo nagyherceg idejében,) ezek nyomában új klikkek keletkeznek, a melyek könnyen a posványba terelhetnék lassan izmosodó képzőművészetünket, ha annak a néhány kipróbált izlésű műbarátnak, a kit e tisztjére a közbizalom emel, meg nem engednők, hogy ellenőrző szerepét, a melyben nálunk fejletlensége miatt a műkritika csak kis részben osztozkodhatik, műtörténelmi látókörén fegyelmezett objektivitásával ne gyakorolhassa.

A műizlés nevelésével Hock János könyve külön fejezetben foglalkozik s itt nyilatkozik meg a szerző agitáló képessége a legmeggyőzőbb módon. A mit erről szintén francia példákról levont tanulságai kapcsán mond, s a mit a művészet szerepéről a vidéken hangoztat, azt jórészt szó nélkül alá fogja írni mindenki, a ki szíven viseli képzőművészetünk ügyét, ha mindjárt más eszközöket is ismer, a melyek ennek ügyét szolgálni vagy még előbbre vinni alkalmasak.

Divald Kornél.

